

MEDICINA SPORTIVA

Bohemica & Slovaca

44

Editorial

46

**Stanovisko České společnosti
tělovýchovného lékařství
k provádění sportovních
prohlídek a vyšetření pro
studium na sportovních
fakultách**

Matoulek, M., Slabý, K.

47

**Zátěžová vyšetření v situaci
zvýšeného rizika přenosných
nemocí**

Tuka, V., Godula Jiravská, B., Jiravský, O.,
Karel, I., Kociánová, J., Matoulek, M.,
Slabý, K., Beran, J., Sovová, E.

51

**Doporučený postup pro návrat
ke sportu po prodělané infekci
COVID-19**

Dostal, J., Slabý, K., Tuka, V., Beran, J.,
Neumann, J.

58

**Padesát let od tragické
horolezecké expedice v Peru**

Rotman, I., Novák, J.

67

**Věhlasný léčitel Vincenz
Priessnitz (1799–1852) je
uznáván jako zakladatel
vodoléčby**

Novák, J.

73

**K osmdesátinám prof. MUDr.
Václava Zemana, CSc.**

Novák, J.

Obsah

44**Editorial****46****Stanovisko České společnosti
tělovýchovného lékařství
k provádění sportovních
prohlídek a vyšetření pro
studium na sportovních fakultách**

Matoulek, M., Slabý, K.

47**Zátěžová vyšetření v situaci
zvýšeného rizika přenosných
nemocí**Tuka, V., Godula Jiravská, B., Jiravský, O.,
Karel, I., Kociánová, J., Matoulek, M.,
Slabý, K., Beran, J., Sovová, E.**51****Doporučený postup pro návrat
ke sportu po prodělané infekci
COVID-19**Dostal, J., Slabý, K., Tuka, V., Beran, J.,
Neumann, J.**58****Padesát let od tragické
horolezecké expedice v Peru**

Rotman, I., Novák, J.

67**Věhlasný léčitel Vincenz
Priessnitz (1799–1852) je
uznáván jako zakladatel
vodoléčby**

Novák, J.

73**K osmdesátinám prof. MUDr.
Václava Zemana, CSc.**

Novák, J.

75**Školení, sjezdy, konference,
kongresy**

¹Rotman, I., ²Novák, J.¹Společnost horské medicíny²Ústav sportovní medicíny a aktivního zdraví LF UK v Plzni

Padesát let od tragické horolezecké expedice v Peru

Klíčová slova: horolezectví, zemětřesení, Expedice Peru 1970, Huascarán, Huandoy, tragický osud**Key words:** mountaineering, earthquake, Expedition Peru 1970, Huascarán, Huandoy, tragic fate

Souhrn

Před 50 lety se v důsledku Velkého peruánského zemětřesení *Ancash* zřítily vrchol hory *Huascarán Norte* (6 655 m). V údolí obrovská lavina kamení, ledu a sněhu zničila města a vesnice, zahubila více než 70 000 obyvatel a celou československou *Expedici Peru 1970*, která měla tábor u jezer *Llanganuco*. Ani po 50 letech nezapomínáme na tuto tragickou událost.

Summary

Rotman, I., Novák, J. **Fifty years after the tragic mountaineering expedition in Peru.** Fifty years ago, as a result of the *Great Peru's Ancash earthquake* collapsed the summit of Mount *Huascarán Norte* (6 655 m). Gigantic avalanche of stones, ice and snow destroyed towns and villages in the valleys, killed more than 70,000 people and the whole *Czechoslovak expedition Peru 1970*, which had a camp at the lakes *Llanganuco*. Neither after 50 years we don't forget this tragic event.

Úvod

Letos uplynulo 50 let od nejtragičtější události v dějinách čs. horolezectví, kdy 31. května roku 1970 sněhová a ledová lavina pohřbila 14člennou československou horolezeckou výpravu – československou horolezeckou elitu – na šestitisícovou horu Huandoy v Peru. K lavině došlo v důsledku velkého zemětřesení, počtem obětí deváté nejničivější přírodní katastrofy od roku 1900 a nejničivější na západní polokouli (1), následkem kterého se zřítily část severního vrcholu vedlejší hory Huascarán, nejvyšší hory Peru. Vznikla v historii nejsmrtelnější lavina sněhu a ledu, bahna a kamení, která zasáhla regiony *Ancash* a *La Libertad* v severní části Peru a zapsala se do osudu téměř 70 000 obyvatel jako *Velké peruánské zemětřesení Ancash* (2).

Československé výškové a expediční horolezectví 1965–1970

Do historie světového sportovního výškového horolezectví a výstupů v horách nad 6 000 m n. m. se Československo začalo zapisovat relativně pozdě, nepochybně v důsledku poválečné politické situace.

Teprve roky 1965 a 1967 přinesly úspěch československým státním expedicím do Hindúkuše s prvovýstupy na vrcholy *Koh-e-Hevad* (6 849 m), *Koh-e-Qala Panja* (6 280 m), *Koh-i-Uparisína* (6 210 m) a dalšími 14 výstupy, resp. *Tirič Mir* (7 708 m, 2. výstup) a *Tirič West I.* (7 487 m, prvovýstup). Výpravy zajišťovali MUDr. Jaromír Wolf a MUDr. Zdeněk Vlč.

V roce 1969 se uskutečnila úspěšná 1. česká himálajská expedice na *Annapurnu IV* (7 525 m), lékařem výpravy byl MUDr. Leoš Chládek, *Tatranská expedícia Himaláje '69* se pokusila o výstup na *Nanga Parbat* (8 125 m) s dosažením výšky 6 690 m n. m. a Bratislavská expedícia *Hindúkuš '69* vystoupila na *Istor-o-nal* (7 398 m).

V šedesátých letech (minulého století) slovenští a čeští horolezci také vykonali výstupy na sovětském Pamíru.

Ačkoli se zdálo, že následující rok budou úspěchy pokračovat, stal se rok 1970 (také, současně) tragickým rokem v historii československého i světového horolezectví, největším horolezeckým neštěstím po druhé světové válce, tragédií, kterou „předčil“ jen rok 1937, kdy nejnešťastnější 3. ze 6 neúspěšných expedic *Německé říše* zasypal sníh pod osmitisícovkou *Nanga Parbat* (8 125 m), označovanou jako německou osudovou horou (*Schicksalsberg*), a pod lavinou zemřelo 16 osob. Z celé výpravy se zachránil jedině lékař a fyziolog Dr. Ulrich Luft (3).

Himálajský rok 1970 přinesl úspěchy: Tyrolská expedice zdolala *Lhoce Šar* (8 393 m), Britové s Chrisem Boningtonem (s jednou obětí) jižní stěnu *Annapurny I* (8 091 m), Japonci JV hřebenem *Makalu* (8 485 m), japonská ženská expedice *Annapurnu III* (7 555 m). Japonka Setsuko Watana vytvořila ženský výškový rekord na *Mount Everestu* výstupem na *Jižní sedlo* (7 986 m) mezi Everestem a *Lhoce* (4). V Alpách se pěti švýcarským horolezcům podařilo

první zimní výstup japonskou „Letní diretissimou“ severní stěnou *Eigeru*. Vrcholu dosáhli po šesti dnech ve stěně od 20. do 25. ledna. Japoncům trval výstup v roce 1969 30 dnů (5).

V nejvyšších horách byli aktivní i čeští horolezci. Pražský horolezecký oddíl Slavoj Vyšehrad uskutečnil v Hindúkuši prvovýstupy na Koh-e-Pegish I (6 269 m) a Koh-e-Pegish II (6 167 m), výpravu provázeli MUDr. Jaromír Wolf (6), a expedici z Olomouce (lékař MUDr. Tomáš Pračke) se podařilo v Karákóramu výstup na Mani Peak (Haramoš II – 6 685 m), bez dosažení hlavního vrcholu Haramoš (7 406 m) (7). Před odjezdem těchto výprav však zastihla svět zpráva o zemětřesení 31. května 1970 v Peru, kam se vydala liberecká výprava 15 horolezců (lékařem výpravy byl MUDr. Svatopluk Ulvr).

Horolezci z Liberce se na expedici Aljaška 1970 s cílem vystoupit na nejvyšší horu Severní Ameriky – šestitisícový vrchol Denali (dříve Mount McKinley, 6 190 m), kam měla výprava původně směřovat, připravovali od podzimu 1968.

Denali je kvůli své zeměpisné šířce proslulá nesmírně chladným počasím a také vysokou pravděpodobností výskytu výškové nemoci při výstupu. Stejně vysoká hora na rovníku by měla na svém vrcholu ve srovnání s mořskou hladinou parciální tlak kyslíku (pO_2) na úrovni 47 %, ale Denali má kvůli své zeměpisné šířce pO_2 nižší, a to pouze na úrovni 42 % oproti hladině moře (8).

Invaze vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968 a následná politická situace však znemožnily cestovat na území USA a v prosinci 1969 Československý horolezecký svaz přidělil výpravě Aljaška 1970 pozvání od Club Andinismo Peruano do peruánských And (9).

Web zulice.cz mediální společnosti Strategic Consulting uvedl v květnu 2020 titulky „Rok 1970. Spolužáci poslali naše horolezce na smrt“ (10), naopak web TV Nova 30. 5. 2020 „Většina pramenů uvádí, že o rok později přišel zamítavý dopis z ÚV ČSTV, protože v době nastupující normalizace nebylo USA vhodným cílem. Pravda je však zřejmě prozaičtější. Nebylo úplně snadné sehnat finanční prostředky, a tak výprava musela vézt značnou část zásob. A protože se do Spojených států nesmí dovážet potraviny, musel se plán měnit. V té době se navázala spolupráce s Clubem Andinismo Peruano, a tak expedice horolezeckého oddílu Lokomotivy Liberec určila jako terč nejvyšší horu Peru Huascarán (6 768 m) v pohoří Bílých Kordiller“ (11).

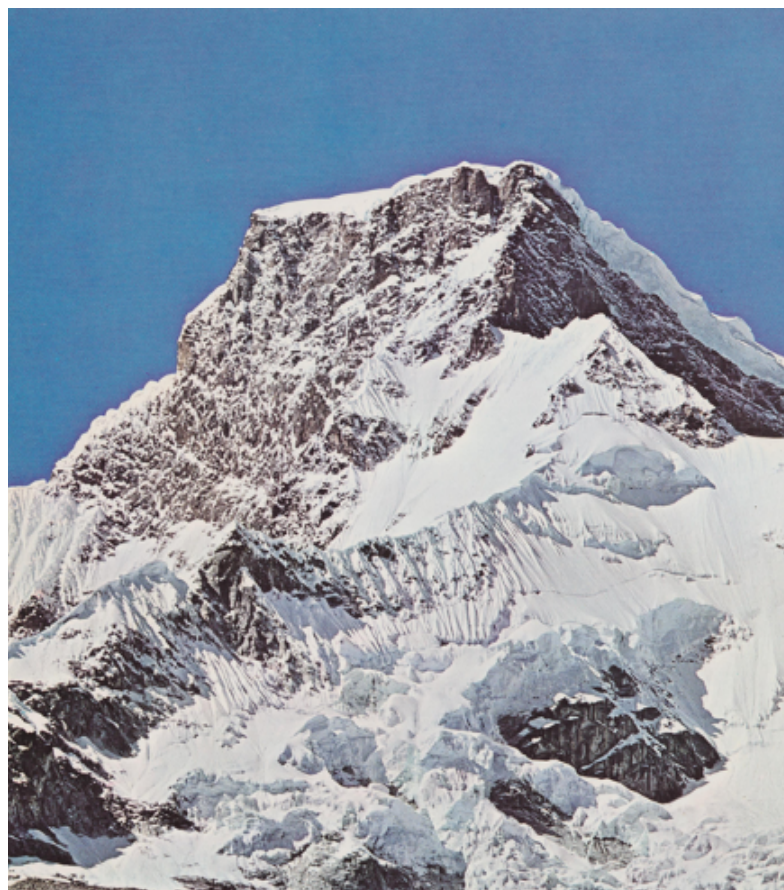
Andy – Cordillera Blanca – Huascarán a Huandoy

Andy jsou nejdelším souvislým velehorským systémem na světě o délce 8 000 km a největší šířce 900 km, po celé délce lemující západní pobřeží Jižní Ameriky. *Cordillera Blanca* (Bílé pohoří), 190 km

dlouhé nejvyšší pohoří v Peru, součást *Cordillera Occidental* v geograficky komplikovaných a nejdřívejších *Středních Andách*, je jedna z nejpozoruhodnějších a nejpřitažlivějších andských horských skupin. Toto nejvyšší tropické pohoří sestává z řady samostatných masivů. Nejvyšší hora **Huascarán** (Nevado de Huascarán; 6 768 m) má dva vrcholy – severní – 6 655 m *Huascarán Norte* (13, obrázek 1) a jižní 6 768 m (12), které se tyčí východně od městečka *Yungay*. Je to nejvyšší hora Peru a čtvrtá nejvyšší hora And (12), zlezená v roce 1932 (13), nižší severní vrchol již roku 1908 (14). V roce 1977 přešel devětadvacetiletý Ital *Renato Casarotto* sólovým výstupem za 16 dnů ve velmi špatném počasí a teplot až $-20\text{ }^{\circ}\text{C}$ 1 600 m vysokou severní stěnu severního vrcholu (13). Na jižním vrcholu strávil francouzský lékař, horolezec *Nicholas Jaeger* (1946–1980) v létě 1979 sám 60 dnů pozorováním vlivu výšky a prostředí na psychiku člověka (15).

V roce 2013 vytvořili australští a němečtí vědci podrobnou světovou mapu rozložení gravitačního, resp. tíhového zrychlení. V důsledku rotace Země je největší v blízkosti severního pólu a nejnižší hodnoty jsou na rovníku, přičemž minimální hodnota je na vrcholu Huascaránu, nacházejícím se pod 10. stupněm severní šířky, pouze $9,7639\text{ m/s}^2$ (16).

Obrázek 1. Heckel V. Číhající hora. In: Poslední hora – Vilém Heckel. Vlk G (ed). Pressfoto Praha, 1971.

Severní stěna Huscaránu je obrácena k jižní stěně čtyřvrcholové hory Huandoy (6 395 m) a jižní stěna, o kterou se neúspěšně pokoušeli Američané (1964), Angličané (1968) a naposledy Argentinci, se měla stát hlavním cílem expedice (17).

Huandoy (6 395 m), druhá nejvyšší hora pohoří Cordillera Blanca má čtyři vrcholy, nižší západní (6 356 m n. m.), jižní (6 160 m n. m.) a východní (6 070 m n. m.). Stejně jako Huascarán byla poprvé zlezena německo-rakouskou výpravou v roce 1932 (17).

Výstupy na většinu velkých štítů pohoří znamenají velmi těžké lezení ve sněhu a ledu, vyžadují technickou – taktickou vyspělost výprav a dobrou aklimatizaci (13).

V ledovcovém údolí *Llanganuco* (*Yanganuco*) mezi oběma horami protéká stejnojmenný tok se dvěma jezery (*Chinan Cocha* a *Orconcocha*) v nadmořské výšce 3 846 m, mezi nimiž stál tábor českých horolezců s plány na více než desítku výstupů a prvovýstupů v *Cordillera Blanca* a sousední *Cordillera Huayhuash* (18). Tábor japonských horolezců chystajících se též do jižní stěny byl vzdálený přibližně jeden kilometr.

Z Liberce k jezerům Llanganuco

Cestu výpravy našich nejlepších horolezců od odletu 23. dubna podrobně popisuje spisovatel Jan Suchl v knize *Cesta končí pod Huascaránem* (20) a osud expedice shrnul na jedné stránce František Vítek na webu pražského Horolezeckého klubu Vyšehrad (9). Výprava letěla přes Buenos Aires a Santiago de Chile do Limy (29. 4.), ale loď s materiálem měla dorazit až 4. 5. či později (místo 15.–18. 4.). Přijela 3. 5., avšak 70 % beden bylo vykradeno, zmizelo 10 % ze 4 000 kg materiálu. 11. 5. pokračovala expedice z Limy autobusem, pak kamionem po *Panamerican Highway*, dále po prašné silnici nad strmými srázy do města *Huaraz* (hlavního města *regionu Ancash*, stejně jako *provincie Huaraz*) na řece *Santa* a následující den do městečka *Yungay* (2 500 m n. m.). 13. 5. byl vybudován základní tábor u jezer v údolí *Llanganuco* ve výšce 3 850 m n. m. Na plánovaném místě se však již usadila japonská expedice, a tak Čechoslováci vzali zavděk osvědčeným místem, mezi dvěma jezery pod severní stěnou *Huscaránu* a jižní stěnou *Huandoye*, kde již předtím tábořily jiné výpravy. Že by toto přeložení mohlo rozhodnout o životě a smrti československých horolezců, samozřejmě nikdo nečekal. Naopak japonské lezci, kteří tábořili na druhé straně jezera, katastrofě unikli (18). Přímě pod jižní stěnou byl 15. 5. ve výšce 4 900 m zřízen předsunutý tábor a 17. 5. tzv. horní tábor v 5 000 metrech. Projevy aklimatizačních potíží – nechutenství, nespavost, bolesti hlavy – na sobě pozorovali všichni účastníci (19).

Tragédie výpravy započala 18. května 1970, kdy ve výšce 4 000 m n. m. při zpáteční cestě z předsunutého tábora, při překračování potoka, uklouzl a spadl do vodopádu nejlepší horolezec výpravy a autor myšlenky prvovýstupu jižní stěny *Huandoye* Ivan Bortel (27 let). Po 30metrovém pádu utrpěl poranění hlavy a krční páteře, kterým na místě podlehl. Pitva příštího dne potvrdila zlomeninu krční páteře s přerušením míchy, zlomeniny všech tří jam spodiny lebeční a mnohočetné zlomeniny klenby lebni (19). Poslední rozloučení proběhlo v místním divadle. Bortel se mimochodem do Čech z výpravy vrátil jako jediný, po zpopelnění těla byla urna s jeho ostatky odeslána do Prahy. A společně s ní i část unikátních materiálů, z nichž těžší historici dodnes (18).

Cíle výpravy byly redukovány na záměr vystoupit na *Pisco* (5 791 m), vrchol v SV hřebenu *Huandoye*, a *Huascarán* (6 768 m). Události následujících dnů v základním táboře jsou známy díky dvojici novozélandských turistek, Pip Buchananové a Jeni Chappleové, které výpravu navštívily a aklimatizovaly se do 25. 5. na týdenní pochod údolními a průsmyky pohoří *Cordillera Blanca*. Předpokládá se, že v následujících třech dnech se uskutečnily výstupy na *Pisco* a likvidovaly se oba výše položené tábory. Japonští horolezci navštívili český základní tábor 30. května a následující den se měla česká výprava přesunout na místo výhodnější pro výstup na hlavní (jižní) vrchol *Huascaránu*. Trojice Heckel, Karoušek a Černík se chystala na cestu horskými sedly, soutěskami a údolními, aby dokumentovali přírodu a způsob života horských Indiánů kmene *Kečua* (19).

Velké peruánské zemětřesení Ancash 1970

Velké peruánské zemětřesení *Ancash* 1970 o síle 7,9 Richtery stupnice začalo 31. května 1970 v 15:23:29 místního času v Pacifiku v podmořském epicentru 35 km od pobřeží. Trvalo přibližně 45 sekund. V délce dvou kilometrů destabilizovalo severní hradbu *Huascaránu* vzdáleného 135 km. Po 800 metrů vysoké západní stěně se zřítily tři čtvrtiny severního vrcholu o výšce téměř 100 m. Kamená, ledová a sněhová lavina více než 910 m široká a 1 600 m dlouhá zavalila 80 miliony krychlových metrů vody, bahna a skal na své 18 km dráze rychlostí 280–335 km/h město *Yungay* a obec *Ranrahirca* (2). Zasáhla oblast 83 000 km², plochu větší, než má Belgie s Nizozemskem, ve 450 km dlouhém a 200 km širokém pásu podél peruánského pobřeží (20,21). Otřesy byly cítit až ve více než 600 kilometrech vzdálené *Limě* (18). *Hlavní proud* (A na obrázku 2) smetl vesnici *Ranrahirca*, kam zanesl čtyřtisícitunový skalní blok (19), během 2–4 minut se vliil se do řeky *Santa* a pokračoval k jihu k *Huarazu*, kde zahubil 20 000 lidí, přežilo jen 91 osob (22).

Již v roce 1941 byla většina Huarazu zničena záplavovou vlnou, když se do jezera Palcacocha (4 562 m) 23 km severovýchodně od města zřítily obrovská ledová věž a došlo k protržení morénové hráze. Zahubila 5 000–7 000 obyvatel (22). A 10. ledna 1962 se ze severního vrcholu Huascaránu odlomila ohromná skalně ledová lavina, zřítily se údolím Rancahirca, zničila 12 obcí a pohřbila 4000 lidí (12).

Boční proud laviny 31. 5. 1970 (B na obrázku 2) přelétl stometrový horský hřeben a zničil město Yungay, kde zemřelo 18 000 lidí (20). Celkový počet obětí se odhaduje na 70 000 osob.

Druhý menší vedlejší proud laviny (C na obrázku 3) spadl severní stěnou (obrázek 3) do údolí k jezerům Llanganuco, přehradil kilometr široké údolí několika desítkami metrů vysokou vrstvou kamení, ledu a bahna, pod kterou zmizel československý tábor se 14 Čechy a chilským průvodcem (tábor byl v místě, kam ukazuje vrchol trojúhelníku v kruhu na obrázku 2).

Obrázek 2. Sesuv a lavina z Huascaránu Norte 31. 5. 1970. Vrchol trojúhelníku v kruhu ukazuje na místo, kde stál čs. tábor (podle archivu Libora Duška, 18).

Obrázek 3. Severní stěna Huascaránu po zemětřesení 31. 5. 1970. Archiv Jaroslava Bábela (18).

Jaromír Wolf tragédii popsal v publikaci Horolezecká zastavení: „Pouze jednou v historii dobývání výšin naší planety se stalo, že celá výprava do posledního muže zahynula. Tato po dlouhou dobu neuvěřitelná skutečnost se stala tragickou výsadou československé expedice do peruánských And v r. 1970. Všech patnáct členů výpravy zahynulo. Jeden člen těžkým úrazem a ostatní v základním táboře, v němž se v klidu dne téměř idylickém připravovali na výstup na šestitisícový vrchol Huascaránu. Posledního květnového dne toho roku se po poledni protáhla páteř kontinentu. Jako si člověk někdy lehne a protažením páteře uvolní jemná skloubení obratlů. Zemětřesením se z Bílých Kordilér odlupovaly masy hornin. Laviny kamení, sněhu, ledu a vody sjely rychlostí závodních automobilů ze svahů hor a pokryly dna údolí, pole a pastviny. A lidská města. Bylo zničeno téměř čtvrt miliónu domů. Zahynulo sedmdesát pět tisíc lidí a padesát tisíc bylo zraněno. V té tisícové číslici je téměř nicotné číslo čtrnáct. Jak se hory napjaly, z vrcholu nádherného Huascaránu se utrhl iracionální masa kamení a v několika vteřinách zavalila základní tábor

československé expedice. V nepochopitelném okamžiku ukončila životy všech jejích členů. Byl mezi nimi i Vilém Heckel, fotograf a horolezec, vynikající lyžař, nezapomenutelný kamarád, otec, manžel.“ (23).

Zemětřesení a horolezci

Klasická třísvazková encyklopedie Německého alpského spolku (Deutscher Alpenverein) z let 1994–2019 Ing. Pita Schuberta (24–26) pojednávající o nebezpečích a bezpečném pohybu v horách zemětřesení jako zvláštní příčinu horolezeckých úrazů jmenovitě nezmiňuje. Naše statistika smrtelné horolezecké úrazovosti ji dokumentuje v tabulce 1 jako výjimečnou událost (27).

V roce 2015 postihlo velké zemětřesení o síle 7,8 RichtEROVY škály Nepál včetně oblasti Mount Everestu a vyvolaná lavina z hory PUMORI (7 161 m) zasypala základní tábor pod ledopádem Khumbu se 359 horolezci. Zemřelo 22 horolezců a 61 jich bylo zraněno, celkem zemřelo v Nepálu 9 000 osob, bylo zničeno 600 000 obydlí a 288 000 bylo poškozeno (28,29).

Domů se živí nevrátili

Jan Suchl ve své knize (19) věnoval každému členu expedice samostatnou kapitolu a rekapitulaci (30) a doplnění informací z jejich životopisů se věnovala jedna z nejúspěšnějších českých horolezkyň Alena Čepelková (*1953). Z nich a dalších pramenů lze publikovat následující myšlenky.

Slovenský horolezec, který se po studiu na ČVUT usídlil v Praze (11) **Ing. Ivan Bortel** (odborný asistent výzkumného ústavu, 27 let), byl pro mimořádný talent považován za nejlepšího horolezce u nás. Přelezl nejtěžší tatranské a alpské horolezecké cesty, např. prvovýstup cestou zvanou „Rubáš“ na Grand Jorasses (4 208 m) ve francouzských Alpách. Byl duší zamýšleného výstupu na Huandoy. Špatný krok v chodeckém terénu způsobil, že jako jediný byl pohřben doma (19).

Publicista, spisovatel, cestovatel, horolezec a překladatel – to byl **Dr. Arnošt Černík** (44 let). Jeho největším dílem je 400stránkový *Zeměpis velehor* (12) – přehledná a vyčerpávající monografie pro odbor-

Tabulka 1. Úrazovost v horolezectví. MUDr. Zdeněk Vlč. Hotejl, Informační bulletin horolezeckých oddílů TJ Lokomotiva Brno a TJ Vysokohorské sporty Brno, 1978, č. 2, strana 21 (upraveno) (27).

Smrtelná úrazovost v Českém a Slovenském horolezeckém svazu ČSTV v letech 1960–1977 (Hotejl 1978-2)																			
Rok 19..	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	Σ
Pád	1	6	4	6	-	4	2	7	2	1	3	6	5	5	3	-	4	4	63
Sněhová lavina	-	-	3	2	2	1	9	9	-	-	-	2	-	3	1	-	-	-	32
Pád kamenů	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	2	6
Zvrat počasí a pád	-	-	1	-	-	1	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	2	1	10
Zvrat počasí a vyčerpání	-	-	2	-	-	3	-	-	2	1	-	3	-	-	1	-	1	1	14
Zranění bleskem	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	4
Zranění výzbrojí	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-1	-	-	-	-	2
Zemětřesení	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	-	-	-	-	-	-	-	14
Úraz při jištění	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Celkem	1	6	11	8	4	10	11	16	4	7	20	12	5	10	5	1	7	8	146

níky i laiky, popisující veškerá pohoří na světě, jejich přírodu a obyvatele. *Trůny bohů – K nebetyčným štítům Himálaje* (31) jsou poutavým vyprávěním historie poznávání a dobývání nejvyšších hor, i nejstručnějšími základy horolezeckého sportu. Třetí vydání z roku 1980 doplňuje kapitola *Vývoj expedičního horolezectví* popisující světové horolezectví následujících let. Černíkovy horolezecké příručky (32, 33) znal každý horolezec. Internetová databáze knih (34) uvádí celkem 11 knih, jejichž je Arnošt Černík autorem. Jeho životním krédem bylo: „*Člověka věčně prahnoucího po bohatém a intenzivním životě nezadrží žádná oběť. Horolezectví bude existovat, dokud budou existovat hory*“ (19).

Osobnost stavebního technika **Milana Černého** (26 let), jak vylíčila jeho manželka, byla všestranná. Sám si vyráběl skalní skoby, přemýšlel, jak zlepšit horolezecká pravidla a klasifikaci, zajímal se o divadlo, akvaristiku, bral vážně svou pozici reprezentanta a v horolezeckých výkonech „...soutěžil s Milanem Náhlovským... Cestu do Peru považoval za vrchol své horolezecké dráhy“ (19).

Fotograf-výtvarník **Vilém Heckel** (52 let) je autorem 15 fotografických knih (35) a s ostatními účastníky výprav do Hindúkuše spolupracoval na dvou krátkých filmech – *Hindúkuš – Kam nedoletí pták* (36) a *K vrcholu Tirič Miru* (37). Bezpočtem výstav, které se pořádají dodnes, proslavil českou fotografií po celém světě. Způsob jeho tvorby charakterizuje jeho „*Nečekám na náhodu – tvořím*“ (19). Článek k jeho nedožitým devadesátinám je jeho stručným životopisem (38).

Jiří Jech (38 let) pracoval jako vedoucí provozu textilky, nazývali ho „všestrannou houžvičkou“ – byl tělocvikář, sportovec – atlet a účastník Vasova běhu, lyžař a horolezec, vedoucí horolezeckého oddílu, instruktor mládeže, znamenitý kuchař (19).

Akademický sochař **Valerián Karoušek** (41 let) z Turnova byl žákem slavné postavy českého horolezectví Josky Smítka, autor řady soch a plastik i několika desítek prvovýstupů na pískovcové skalní věže, jedním ze tří trenérů české reprezentace, ze své chalupy u pískovcového skalního města Skaláku v Českém ráji vybudoval horolezecké středisko. Na světové výstavě Expo '58 se podílel se na fenomenálním československém úspěchu velkou sochou u vstupu do národního pavilónu (19). Tajnou sochu *Aeskulap* známou jako *Pocta Janu Palachovi* dokončil v roce 1973 jeho přítel a kolega sochař Jiří Novák (39). Život a dílo Valeriána Karouška jsou námětem divadelní hry „*Vzlety Valeriána Karouška*“, kterou napsala Tereza Verecká (*1985) a premiéru měla v roce 2016 v pražském Strašnickém divadle (39). Podle Karouškovy myšlenky byl v roce 1971 realizován symbolický hřbitov horolezců mezi zámek Hrubá Skála a hradem Valdštejn (11). Na otázku:

„*Proč lezete po skalách?*“ odpověděl „*Proto dělám sochy*“ (19).

Atletika a lyže byly pro výškového montéra **Jaroslava Krebacha** (24 let) pouze doplňkovými sporty pro přípravu na skály a hory. Jeho výkony ho zařadily do reprezentačního družstva (19). V roce 1968 byli s Dr. Černíkem účastníky prvovýstupu Českým pilířem v SV stěně Araratu (5 156 m; 40).

Jméno stavebního inženýra **Ing. Miloše Matrase** (37 let) v horolezeckém světě něco znamenalo, titul zasloužilého mistra sportu, si vysloužil v horách Alp, Turecka, Kavkazu a Hindúkuše. Jan Suchl podrobně rozebral jeho vlastnosti: houževnatý, cílevědomý, klidný, opatrný, družný a organizátor (19).

Řidič **Ladislav Mejsnar** (34 let) byl velmi dobrý lezec, na písku, v Tatrách i Alpách vynikající, autor několika těžkých cest ve Skaláku a v Klokočských skalách. „*Nenápadný hoch, který byl všude tam, kde měl být*“ (19,41).

Kontrolor a zeměměřič **Milan Náhlovský** (26 let), člen reprezentačního družstva ČSSR, patřil mezi naše špičkové lezce (41).

Vedoucí učňovského střediska **Bohumil Nejedlo** (38 let) byl autorem myšlenky expedice (11,19). S Karouškem dělali nosiče na Téryho chatu ve Vysokých Tatrách, těžko by se tam hledala cesta, kterou nevyšel. Několik let byl členem reprezentace, vystudoval Institut tělesné výchovy (19,41).

Vysokoškolský odborný asistent **Ing. Zdeněk Novotný** (32 let), inženýr chemie, kandidát věd. „*Právě tituly byly to poslední, co budilo úctu a touhu po přátelství s ním. Měl jsem pocit, že je to vzácný upřímný a hluboký člověk*“ napsal o něm Jan Suchl (19,41).

Ing. Jiří Rasil (34 let) byl obchodním referentem. „*Od počátku duch expedice, který to, co mu chybělo na sportovním věhlasu, bohatě vynahrazoval organizátorskou prací a doslova dřinou. Byl to on, kdo sršel nápady a korespondoval s polovinou světa, věčně ustaraný, věčně nespokojený, ochotný odříci se pro zdar expedice všeho*“ (41).

Chirurg a internista **MUDr. Svatopluk Ulvr** (32 let) z Jičína jel jako lékař s expedicí místo MUDr. Leoše Chládky, který se v listopadu 1969 vrátil z úspěšné tříměsíční expedice na *Annapúrnu IV* (7 525 m). Ředitel nemocnice jej odmítl uvolnit a navrhnul, aby jel gynekolog MUDr. Ulvr. Ten však místo sebe doporučil svého bratra Svatopluka, jenž měl být pro výpravu jako chirurg prospěšnější než gynekolog. MUDr. Chládek pak byl užitečný pro seznámení s problematikou výškové nemoci, aklimatizace a omrzlin, i při výběru léků a vybavení do expediční lékárny (42).

Nástrojáře **Václava Urbana** (35 let), všestranného sportovce, charakterizuje Jan Suchl jako *kamaráda*, pro atletickou postavu a povahu si vysloužil jméno *Lešetínský kovář*. „Vynikal smyslem pro humor, vtip a šibalství“ (19).

Vzpomínáme

Dnes připomíná tragédii množství památníků a událostí, nejen na místě neštěstí, ale především v Česku.

Ještě před katastrofou 31. 5. 1970 dokončil Valerián Karoušek mohylu Ivana Bortela (19), byla realizována v roce 1972 místními obyvateli (18).

Současník členů expedice MUDr. Chládek vzpomíná, že jeden z prvních očitých svědků na místě neštěstí byl nějaký ruský horolezec. Udělal tam pak ze šutrů na památku vůbec první mohylu. Ale na památník umístil bustu Lenina,“ odhaluje Chládek jeden z paradoxů. Nebýt totiž sovětské okupace, výprava by místo v Bílých Kordillerách lezla na Aljašce... „*Ten Rus potom přijel i do Liberce a v místní Sokolovně nám ukazoval diáky z místa neštěstí. Pamatuji si, že se k němu tehdy všichni chovali docela rezervovane, protože přeci jen to bylo poměrně brzy po okupaci,*“ říká Chládek (42).

Na místě bývalého základního tábora postavili Peruánci v roce 1972 památník – tři bronzové desky a reliéf sochaře Z. Němečka nazvaný „*Přísaha*“, které přivezla česká delegace s vdovami po zahynulých horolezcích (30). V roce 2011 české velvyslanectví v Peru se sídlem v Limě umístilo na hlavní cestě v okolí Lagunas de Llanganuco dřevěný ukazatel k památníku místa neštěstí.

K připomenutí památky českých obětí zemětřesení byl lyžařský závod *Jizerská padesátka*, pořádaný od roku 1968 vždy poslední lednovou nedělí, pojmenován *Memoriálem Expedice Peru 1970*.

Od roku 1976 v Praze-Malešicích (v parku nad ulicí V Úžlabině) stojí *památník věnovaný Československé expedici Peru 1970* a především jednomu z členů expedice, Valeriánovi Karouškovi. Autorem byl přítel V. Karouška, akademický sochař Miloslav Hejný (1925–2013). Socha s názvem *Život*, připomíná horu nebo orla a navozuje pocit padající masy (43).

V neděli 30. května 2010, ke 40letému výročí, byl na kraji lesa za stadionem v Bedřichově u Liberce otevřen *Památník Expedice Peru 1970*. Památník je tvořen šesti žulovými balvany z Jizerských hor, kde účastníci tehdejší expedice trénovali (41).

Fotografická soutěž *Štít Viléma Heckela* se zařadila do tzv. „*Velké trojky*“ českých fotografických soutěží, k soutěži *Frame* a nejznámější *Czech Press Photo* (44).

Horolezečtí přátelé, publicista a spisovatel *Lubomír Vejražka* s fotografem a cestovatelem *Jiřím Hladíkem*, rozběhli v roce 1993 *projekt Huascarán*, jehož hlavním cílem bylo dostat alespoň jednoho člena z každé rodiny, která zůstala po zemřelém horolezci, do Jižní Ameriky. V letech 1994 a 1995 se tak pod Huascarán podívali všichni, kteří tam do té doby ještě nebyli. „*Dalším úkolem, který jsme si dali, bylo vydat knížku o expedici a vylézt na Huascarán, což se povedlo. Také jsme natočili ve spolupráci s Českou televizí čtyřdílný dokumentární film Vysoko v horách And* (1994) *a uspořádali vzpomínkové mše,*“ vyjmenovává Hladík (45). V letech 1995, 1999 a 2000 vyšly knihy *Huascarán: Cesta končí, cesta začíná* (46), *Huascarán: život v údolí krásy a hrozby* (47) a *Výprava na Ararat / Říkali mu Ajšek* (48), jejíž první část napsal sám Arnošt Ajšek Černík. Po jeho smrti v Peru text nebyl vydán, na svou chvíli čekal třicet let. Druhá část vznikla podle vzpomínek Černíkových přátel na jeho osobu (49). Čtvrtá kniha k padesátiletému výročí události – *Huascarán, zastavení po padesáti letech* – vyjde na konci roku 2020 a dotkne se osudů rodin horolezců i politického pozadí (50).

V roce 1973 vyšla deska s písní *Huascarán* (51) V. Rukavičky (hudba) a P. Markova (text), kterou s recitací Miroslava Černého nazpívala česká zpěvačka slovenského původu Valérie Čižmárová (1952–2005). Jablonecká Česká mincovna začala v lednu 2020 razit unikátní medaili se jmény zahynulých horolezců (52) a expedici *Peru 1970* je věnováno letní číslo horolezeckého dvouměsíčníku *Montana – Československého lezeckého časopisu* (30).

S myšlenkou na *Symbolický hřbitov horolezců*, který by připomínal tragické smrti horolezců, přišel v 60. letech 20. století sám sochař a horolezec *Valerián Karoušek*. Tragédie expedice Peru 1970 definitivně přispěla ke vzniku tohoto poutního místa v Hrubskašském skalním městě, na stěně *Nekonečné věže*, nedaleko Mariánské vyhlídky a členové expedice se stali prvními horolezci zde zaznamenanými (53).

Zde se 31. května 2020 konala pietní vzpomínka Českého horolezeckého svazu za přítomnosti peruánské velvyslankyně v České republice paní J. E. Liliány De Olarte de Torres Muga, která vzpomínala na den zemětřesení, jak ho prožila jako dívka v Limě (54).

Českoslovenští horolezci v Peru po roce 1970

V roce 1975 vystoupili na Huascarán slovenští horolezci *Ivan Gálffy, Ivan Fiala, Taras Pačok a Vincent Dubeň*, čeští horolezci vykonali řadu výstupů v Cordillera Blanca v roce 1980 a 1982. Huascarán Norte (6 655 m) zdolaly 6.–15. 7. 1985 prvovýstupem v pravé části severní stěny, dlouhým 42 lanových délek, členky česko-polské expedice „*Ladies Holidays*“

Blanka Danihelková Nedvědická, Zuzana Charvátová Hofmannová, Amelia Kaploniaková, Ewa Panejko-Pankiewiczová, a Ewa Szczesniaková (13).

Severovýchodní pilíř na Huandoy Norte (6 297 m) přelezla v červnu 2019 za 11 hodin s bivakem „čtyřka“ z Liberce: Petr Šochman, Jiří Doubrava, René Scholze a Jan Westfal (55). Více ke středu východní stěny vytyčili v srpnu 2019 Marek Holeček a Radoslav Groh novou 1 200 m (55 hodin, dva bivaky) dlouhou cestu, kterou pojmenovali „Boys 1970“ na počest Expedice Peru 1970 (56). Film „Boys 1970 aneb Vteřiny věčnosti“ scénáristy Libora Duška a režiséra a kameramana Tomáše Galáska, dokumentující výstup i historii nešťastné expedice Peru 1970, měl předpremiéru 31. 5. 2020 na Hrubé Skále po pietní vzpomínce na Symbolickém hřbitovu horolezců a bude uveden na podzim 2020, kdy vyjde i stejnojmenná Duškova kniha (54).

Závěr

Lord John Hunt (vedoucí úspěšné britské výpravy v roce 1953 na Mount Everest, jejíž dva členové, Hillary a Tenzing, poprvé vkročili na vrchol nejvyšší hory světa) okomentoval neštěstí Expedice Peru 1970: „Tuto strašnou tragédii nelze v žádném případě považovat za horolezecké neštěstí. Jakákoli bezpečnostní opatření, jichž zdatní a zkušení horolezci používají, jí nemohla zabránit. Byl to, jak říkáme my Angličané, „skutek boží“ nebo „vyšší moc“. „Nehodu“ nezpůsobila lavina, která by se uvolnila v důsledku klimatických podmínek, byl to následek těžkého otřesu země. Takovéto síly nedokáže dosud člověk zkrotit“ (19).

„Tragédie se nedala předvídat. Síla zemětřesení byla nesmírná a lavina nekontrolovatelná. Byla to věc osudu, že se výprava v tom okamžiku nacházela na uvedeném místě“ (César Morales Arnao, vedoucí andinismu při peruánském ministerstvu výchovy, 19). ■

Literatura

1. Wikipedie: Seznam zemětřesení od roku 1900 podle počtu obětí. Editováno 10. 6. 2017. <https://1url.cz/Oz3Hk>. 5. 6. 2020
2. 31. Mai 2017 by Armand Vervaeck. Erdbeben-Report.com. Die besten unabhängigen Erdbeben Berichterstattung vor Ort in der Welt. Mai 31, 1970: Das tödliche Ancash / Huascanan Erdbeben / Erdrutsch - Toll: ca. 70,000 Todesopfer. <https://1url.cz/rz3Hj>. 6. 6. 2020
3. The Disaster on Nanga Parbat, 1937. <https://1url.cz/6z3Hh>. 10. 6. 2020
4. Hotejl, Informační bulletin horolezeckých oddílů TJ Lokomotiva Brno a TJ Vysokohorské sporty Brno, 1970, č. 2.
5. Hotejl, Informační bulletin horolezeckých oddílů TJ Lokomotiva Brno a TJ Vysokohorské sporty Brno, 1970, č. 1.
6. Lachout V (1979). Expedice Hindúkuš 1970. <https://1url.cz/dz3HC>. 22. 6. 2020
7. Štěrba O. Kde příroda vládne. Pět výprav do Asie. Cesta pátá. Vědecko-sportovní expedice Indus – Harámoš do Himálaje r. 1970. 288+16 stran. Orbis Praha 1975.
8. Wikipedie. Denali. Editováno 20. 1. 2020. <https://1url.cz/dz3HC>. 10. 6. 2020
9. Vítek F (2001). Historie československé expedice Peru 1970. <https://1url.cz/Az3HU>. 8. 6. 2020
10. Dudek M. Rok 1970. Soudruzi poslali naše horolezce na smrt. <https://1url.cz/3z3HA>. 21. 6. 2020
11. Největší česká sportovní tragédie: Smrt na Huascaránu, TN Nova 30. 5. 2020. <https://1url.cz/rz3H7>. 20. 6. 2020
12. Černík A, Sekera J. Zeměpis velehor: velehorská příroda, hory a člověk, velehory světa. 396 stran. Praha, Academia 1969.
13. Dieška I, Širl V. Horolezectví zblízka. 444 stran. Praha, Olympia 1989.
14. Wikipedie. Huascarán. <https://1url.cz/az3HS>, <https://1url.cz/iz3Hg>. 24. 6. 2020
15. Jaeger N. Carnets de solitude: 60 jours seul à 6700 m d'altitude. 236 stran. Editions Denoël Paris, 1979.
16. Curtin University. „Gravity variations over Earth much bigger than previously thought.“ ScienceDaily. 4 September 2013. <https://1url.cz/Zz32o>. 27. 6. 2020
17. Wikipedia: Huandoy. Edited on 19 June 2020. <https://1url.cz/az3HS>. 20. 6. 2020
18. Poláček D, Šafránek J. Začínali na Skaláku, smrt našli v Kordillerách. Expedici Peru provázal neblahý osud. Aktuálně.cz <https://1url.cz/mz32N>. 16. 6. 2020
19. Suchl J. Cesta končí pod Huascaránem. 105 stran. Praha, Olympia 1972.
20. Wikipedia: 1970 Ancash earthquake. Edited on 31 May 2020. <https://1url.cz/CzILg>. 23. 6. 2020
21. Wikipedia: Zemětřesení v Peru 1970. Editováno 7. 6. 2020. <https://1url.cz/ez3H9>. 22. 6. 2020
22. Wikipedia: Huaraz. Edited on 5 June 2020. <https://1url.cz/Sz3Hb>. 22. 6. 2020
23. Heckel V., Wolf J. Horolezecká zastavení. Praha, Olympia 1988.

24. Schubert P. Bezpečnost a riziko na skále, sněhu a ledu. Praktické zkušenosti a výsledky výzkumné činnosti získané za 25 let existence Bezpečnostní komise Německého alpského spolku. 275 stran. Praha, Freytag & Berndt, a Plzeň, Kletr 1997.
25. Schubert P. Bezpečnost a riziko na skále, a ledu II. díl. Zážitky a výsledky z výzkumu bezpečnosti Německého horolezeckého svazu. 323 stran. Praha, Freytag & Berndt, 2002.
26. Schubert P. Bezpečnost a riziko na skále a ledu III. díl. Všechno je možné, ale opravdu všechno. 227 stran. Praha, Freytag & Berndt 2010.
27. Vlč Z. Úrazovost v horolezectví. Hotejl, Informační bulletin horolezeckých oddílů TJ Lokomotiva Brno a TJ Vysokohorské sporty Brno, 1978, č. 2, strana 21.
28. Wikipedia: 2015 Mount Everest avalanches. <https://1url.cz/iz3HP>. 21. 6. 2020
29. World Vision. From the field. 2015 Nepal earthquake: Facts, FAQs, and how to help. <https://1url.cz/fz3Hc>. 20. 6. 2020
30. Čepelková A. Montana – Československý lezecký časopis 2020;31(3):70–93.
31. Černík A. Trůny bohů. K nebetyčným štítům Himálaje. 318/326 stran. Praha, Albatros 1964, 1972 / Praha, Olympia 1980.
32. Černík A. Horolezectví. 192 stran. Praha, Sportovní a turistické nakladatelství 1964.
33. Černík A. Technika zajišťování v horolezectví. 167 stran. Praha, Sportovní a turistické nakladatelství 1961.
34. Internetová databáze knih. Arnošt Černík. <https://1url.cz/8z3HY>. 22. 6. 2020
35. Internetová databáze knih. Vilém Heckel. <https://1url.cz/az3sf>. 25. 6. 2020
36. Roger B (režie a kamera). Kam nedoletí pták. <https://1url.cz/sz3Hn>. 26. 6. 2020
37. Řehák D (režie a kamera). V. K vrcholu Tirič Miru. <https://1url.cz/wz3H6>. 24. 6. 2020
38. Novák J. Nedožitých devadesát let fotografa Viléma Heckela. *Facultas Nostra* 67, 2008, s. 18.
39. Turek K. Vzlety Valeriána Karouška. <https://1url.cz/zz3Hy>. 14. 6. 2020
40. Černík A (překlad Erich Mach). Erstbegehung des Ararat-Nordostpfeilers. *Schweizer Alpen-Club SAC*. <https://1url.cz/Lz3HI>. 17. 6. 2020
41. Suchl J. Expedice Peru 1970. Prolog – Památník Expedice Peru 1970. <https://1url.cz/Ez32z>. 20. 6. 2020
42. Preisler H. Seriál SPORT.CZ: Do Peru ho v nemocnici nepustili. Že jsem se podruhé narodil? Tak to neberu, vzpomíná horolezec Chládek. *SPORT.CZ* 23. 4. 2020. <https://1url.cz/oz32L>. 22. 6. 2020
43. Malešické umění. <https://1url.cz/2z32r>. 27. 6. 2020
44. Wikipedie: Vilém Heckel. Editováno 6. 6. 2020. <https://1url.cz/bz32e>. 24. 6. 2020
45. Huascarán 1970: cesta za snem, ze které se už nikdy nevrátili. E15.cz. <https://1url.cz/Dz32Q>. 20. 6. 2020
46. Vejražka L, Hladík J. Huascarán: Cesta končí, cesta začíná. 208 stran. Velké Hamry, BUK 1995.
47. Vejražka L, Hladík J. Huascarán: život v údolí krásy a hrozby. 189 stran. Nové Město nad Metují, Agentura Fox 1999.
48. Vejražka L, Hladík J. Výprava na Ararat / Říkali mu Ajšek 2000. 288 stran. Praha, Miloš Uhlíř – Baset 2000.
49. Wikipedie: Lubomír Vejražka. Editováno 22. 6. 2020. <https://1url.cz/jz32i>. 16. 6. 2020
50. Horolezec Lubomír Vejražka chystá další knihu o Huascaránu. *Jablonecký deník* 27. 5. 2020. <https://1url.cz/dz32w>. 23. 6. 2020
51. Čižmarová V. Huascarán., <https://1url.cz/Kz328>. 20. 6. 2020
52. Fefík. V Jablonci začali razit unikátní medaili, připomínající tragickou expedici Peru 1970. *Nasregion.cz* 29. 1. 2020. <https://1url.cz/7z3BM>. 25. 6. 2020
53. Wikipedia: Symbolický hřbitov horolezců. Editováno 21. 4. 2020. <https://1url.cz/Kz32t>.
54. Plevková R. 50 let od Expedice Peru 1970. Český horolezecký svaz 1. 6. 2020. <https://1url.cz/Cz3sb>. 24. 6. 2020
55. Šochman P. Čtyřicetihodinová směna na peruánské královně – Huandoy-Norte 6397 m n. m. eMontana. <https://1url.cz/Jz3qq>. 20. 6. 2020
56. Holeček M, Groh R. Climb new route up Huandoy North in Peru. *Planetmountain.com* 12. 8. 2019. <https://1url.cz/Vz3q4>. 12. 6. 2020
- MUDr. Ivan Rotman
407 13 Ludvíkovice 71
e-mail: i.rotman@volny.cz